

C.VOLKSKRANT 1/6/68.

EEN BRIEFWISSELING UIT 1899
OVER ENE ROOMSCHE DIENSTBODE.

Wanneer het waar is dat alle oecumene begint met vertrouwen en openhartige raad aan elkaar, dan hebben ook Schaepman en Kuyper reeds iets van de oecumene gekend.

Niet allen dat zij elkaar al meer openlijk steunden op staatkundig gebied. Die steun betoonde Schaepman aan Kuyper wel in het bijzonder bij de formatie van Kuypers kabinet in juli 1911, een kabinet dat Schaepman tot zijn dood toe in zijn Chronica-artikelen zou steunen en waarmee Kuyper hem in januari 1903 -bij Schaepmans dood te Rome, voor het forum der ganse natie- dankte met het bekende telegram, ooit door hem verzonden: quis non fleret? Het waren zowaar de woorden uit het bekende Stabat Mater: Wie zou niet wenen?

Maar ook persoonlijk mochten deze staatslieden -beiden romantici- elkaar graag; en soms vierden zij hun vriendschap door bij Kuyper aan huis heerlijk te dineren, een kunst die zij beiden verstonden en vereerden! Maar niet alleen tafelden ze graag samen. Ons bleek onlangs dat ze elkaar ook voor het huiselijk leven goede raad gaven. Want wat geschiedde in begin 1899?

Mevrouw Kuyper zocht een dienstbode -ook in die jaren reeds geen eenvoudige zaak- en kon op een gegeven moment een "roomse" dienstbode krijgen. Maar dat was destijds voor een gereformeerd predikantsgezin, waarvan de huisvader nog tevens een voorman was van een militante protestantse partij, die daarbij de kans liep wel eens minister-president te worden, geen eenvoudige zaak! Mevrouw Kuyper wilde wel overwegen die roomse dienstbode in dienst te nemen, maar welke consequenties zou dat in het huiselijke legen al niet me. zich brengen? Zo'n roomse moest nota bene iedere dag naar de kerk; soms helemaal naar haar verafgelegen parochiekerk? En dan, het vasten, het vis eten en wat zou er nog meer komen kijken als het kind er eenmaal wás?

Kuyper, die zich nooit anders met het huishouden bemoeide dan voor zover zijn eigen dagtaak daarbij betrokken was, werd dit keer door zijn vrouw voor de keuze gesteld wat zij in dit geval moest beslissen. Hij had Chrysostomos, Amrosius, Augustinus, Hugo van St. Victor, Anselmus, Petrus Lombardus en Thomas van Aquino gelezen en over i. weet ik hoeveel kerkvaders geschreven in het voor die tijd toch wel sublieme historische deel van zijn Encyclopaedie der Heilige Godgeleerdheid. Maar hoe "zo'n rooms. kind" nu in werkelijkheid met haar godsdienst leefde en welke consequenties dat zou hebben voor het geregelde leven binnen huize Kuyper, dat wist zelfs de alwetende leider der Kleine Luyden niet precies. Maar daarmee kon Kuyper jengens zijn vrouw natuurlijk niet volstaan; er moest tenslotte beslist worden over het beleid in huis: in dienst nemen, ja of nee?

Kuyper had een goede inval. Natuurlijk geen beter man om raad te vragen dan Dr. Schaepman, de geëerde gast en tafelgenoot in huize Kuyper. In zijn fijne, soms onleesbare handschrift pende Kuyper een briefje namens mevrouw Kuyper aan seminarie Rijsenburg, met het dringende verzoek om raad: wat kon zijn vrouw in deze moeilijke zaak het

beste doen? Was het aan te raden zo'n rooms meisje in dienst te nemen?

Gaarne was Schaepman bereid om aan het vererende verzoek van mevrouw Kuyper te voldoen. Wat de formele punten betrof was het antwoord spoedig gegeven: nee, het meisje kon -in het algemeen gesproken- naar de kerk waarheen ze wilde, dus ook in de buurt waar Kuyper woonde. Vasten op vrijdag echter, daar viel niet aan te ontkomen. Het meisje diende zich die dag in ieder geval vlees te onthouden. Voor de grote vasten was wel dispensatie te krijgen; niet echter voor de gewone vrijdagen.

Nu wist mevrouw Kuyper waar ze aan toe was. Het zag er naar uit dat de Kuypers zo'n roomse dienstbode best konden nemen. Maar Schaepman dacht niet aan kleine winstjes (een roomse in dienst van de Kuypers!) maar hield, vooral waar het dr. Kuyper betrof, de grote zaak voor ogen. Want wat zouden de vele antipapisten in protestantse kring wel zeggen, wanneer zij vernamen dat Kuyper, die volgens hen al veel te veel in de politiek met de roomsen samenwerkte, ervan beschuldigd kon worden dat hij zelfs een roomse dienstbode in eigen huis herbergde?

Schaepman begreep dat met name de predikant dr Bronsveld, één der meest bezwaarde voorgangers tegen Kuypers "roomse" vriendschappen, juichen zou als hij dit ten volke kond kon doen: Kuyper had zelfs een roomse dienstbode in huis! En Schaepman voorzag dat dat feit door dr Bronsveld in de politieke strijd vrijwel zeker in het publiek zou worden uitgebuit. Goed, ook dat zou de door ieder bestreden Kuyper er nog wel bij kunnen hebben, maar toch, was 't wijs de tegenstanders deze kans te geven?

Maar er was nog iets anders. En hier daalt dr Schaepman als huisvriend vertrouwelijk af tot de kern van de zaak: Kuyper wenst natuurlijk een ernstig godsdienstig meisje. Maar hier moest het hoge woord er volgens Schaepman toch uit: juist die geestelijk hoogstaande meisjes in het rooms-katholiek milieu waren zo onbeschaafd van opvoeding en van onderwijs. Schaepman vreesde daarom een teleurstelling, want wat mocht men van de brave roomse meisjes binnen een beschaafd milieu verwachten in hun dienst? Volgens hem al heel weinig. -Nee, beter wat langer gezocht in de protestantse kring-daar waren de betere- dan tegenslag en teleurstelling met zo'n achterlijk rooms-katholieke! Ziedaar dan Schaepmans openhartig advies, nu hem er naar gevraagd was.

Het briefje van Kuyper is helaas verloren gegaan wegens strenge, al te strenge testamentaire beschikkingen van Schaepman. Maar niet het even charmante als zakelijke antwoord van Schaepman: want de door Kuyper ontvangen brieven zijn bij duizenden, alle op datum bewaard in de kluis van het Kuyperhuis te Den Haag.

Amice,

Van U een brief te ontvangen is aangenaam, door mevrouw Kuyper te raad geroepen te worden is vererend. Ik kwijt mij nu -'t werd buiten mijn schuld wat laat- van de vereerende taak.

1e. Slechts ééns in 't jaar, Paschen is een katholiek verplicht naar zijn parochiekerk te gaan. Overigens is het vrij de kerk te nemen

die men wil. Of de kerk in uw buurt een parochiekerk is valt te onderzoeken.

2e. Vasten op vrijdag is verplichtend. Ik bedoel hiermede vleeschonthouding. In de grote vasten geldt dat ook voor Woensdag en Zaterdag. Van dit laatste is wel dispensatie te krijgen; van Vrijdag bezwaarlijk.

Ziedaar.

Nu mag ik er echter van man tot man wel een woord bijvoegen? Ik ontraad U de onderneming. Aan Bronsveld ontkomt gij niet, hij kent geen enkele delicatessen en zou er in jubelen als hij U aldus treffen kon. Maar hierover komt Gij heen. Er is iets anders.

Behoudens enkele uitzonderingen zijn de ernstig-katholiek opgevoede meisjes -en zoo éene zult Gij wenschen- naar mijn meening voor onze hollandsche meisjes te achterlijk. En wat opvoeding en wat onderwijs betreft. Het laatste is gebrekkig. Er begint nu een beweging te komen naar een betere richting maar zij ontmoet hevigen tegenstand.

Daarom zeg ik U: zoek bij Uw geestverwanten. Gij zult er weinige hebben misschien, maar zij zijn er toch.

Neen, de begrotingscommissie komt niet. Tijdeman is de saaiheid zelve en Mees verwaarloost een beetje.

Het doet mij een groot genoegen dat Gij Lohman buiten debat laat. Hij zal het niet waarderen, maar het is hooge wijsheid hem niet te prikkelen.

t.t.

DR SCHAEPMAN

G. PUCHINGER

1) Nog herinner ik me een gesprek met prof. dr Gerard Brom in het jaar 1955, waarbij de testamentaire beschikking van Schaepman ter sprake kwam, die aan zijn executeur opdroeg om ál zijn correspondentie volledig te vernietigen.

Ik merkte op: "Je zult zo'n opdracht moeten uitvoeren, wátend dat je daarmee eigenhandig een stuk parlementaire geschiedenis voor goed vernietigt. Ja, je zult door je beste vriend voor zo'n opdracht gesteld worden; wat zou je moeten doen?"

Brom keek mij met zijn heldere ogen strak aan en zei na enige tijd: "U i t v o e r e n natuurlijk!"

Ik kon het niet ontkennen en zweeg bedrukt.

Maar Brom vervolgde, na eveneens enige tijd gezwegen te hebben: "maar goéd uitvoeren..."

Ik keek Brom wat benieuwd en vragend aan, waarna hij met grote nadruk zei, als verrast: hij mij een vakgeheim, en 't klonk als een bevel: "Maar natuurlijk eerst FOTOGRAFEREN, en dán vernietigen!"

Ik dorst het orakel van Delphi geen nader commentaar te vragen.